

Секція: Педагогічні науки

Яворська Наталія Богданівна

вчитель української мови та української літератури

Конівська ЗСШ I-II ступенів

с. Конів, Україна

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Динамізм, притаманний сучасній цивілізації, швидка зміна техніки і технології в усьому світі, інтелектуалізація праці, гуманізація та демократизація суспільства зумовлюють зростання соціальної ролі творчої особистості з високим рівнем духовності й загальної культури, творця нових цінностей, нових моральних якостей в складному сучасному соціумі. У зв'язку з цим змінюється підхід до неперервної освіти, який передбачає суттєві новації у царині загальноосвітньої школи.

Тенденції розвитку сучасної школи ініціюють формування таких якостей, як: самоактуалізація, активне творче самовиявлення, максимальна творча самореалізація. що становлять основу сучасної гуманістичної парадигми, яка є "засобом відтворення й нарощування інтелектуального, духовного потенціалу народу, виховання патріота і громадянина, дієвим чинником модернізації суспільства, зміцнення авторитету держави на міжнародній арені", підкреслюється у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті.

Вирішення цих складних завдань об'єктивно необхідне для розв'язання реально існуючих суперечностей, що накопичились за останні роки в освітній практиці та суспільстві в цілому між: об'єктивною і суб'єктивною необхідністю створення оптимальних педагогічних умов для

найбільш повного розкриття творчих якостей і можливостей учнів та відсутністю відповідної науково обґрунтованої технології педагогічного процесу в навчально-виховних закладах; потребою держави у високоосвічених творчих особистостях, здатних працювати й діяти в нестандартних ситуаціях, та падінням престижу позакласної й позашкільної виховної діяльності, небажанням молоді самостійно залучатись до серйозних творчих пошуків, що зумовлює нагальну потребу виховання духовно зрілої, високоморальної, соціально активної творчої особистості.

Усунення зазначених суперечностей значною мірою залежить від наукового обґрунтування педагогічних умов формування творчої особистості, що базується на врахуванні сучасних вітчизняних і світових педагогічних концепцій і теорій, духовній взаємодії суб'єктів педагогічного процесу в освітніх закладах, пріоритеті виховання духовного компонента у процесі становлення майбутнього громадянина України.

Проблемі формування творчої особистості присвячено значну кількість досліджень. Більшість науковців визначають творчість як системне явище, певну сукупність взаємопов'язаних елементів: творчі здібності, творчий процес, ступінь індивідуального розвитку творчих здібностей, якостей особистості, що забезпечують творчу діяльність, яку можна стимулювати і спрямовувати у певну систему. М. Бахтін, І. Бех, Л. Виготський, Я. Пономарьов, С. Рубінштейн, Б. Теплов вважають найважливішими у формуванні творчої особистості психологічні аспекти творчості, внутрішні процеси, а механізм уяви, сприйняття, фантазії, волі – основою творчої діяльності. Наукові праці Г. Альтшуллера, В. Клименка, В. Моляко, Ю. Кулюткша, Д. Пойа торкаються проблеми управління процесом творчості, створення умов, які б забезпечували інтуїтивне осягнення ідей розв'язання проблеми; створення творчого клімату в

науковому, інженерному, педагогічному та учнівському колективах; пропонують особливі евристичні прийоми вирішення творчих завдань, форми стимулювання творчої активності людини.

Проблема розробки шляхів розвитку творчої особистості знаходиться у центрі уваги багатьох сучасних педагогів і психологів (В. Алфімов, В. Андрєєв, Д. Богоявленська, В. Бутенко, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, Н. Кичук, П. Кравчук, О. Кульчицька, В. Моляко, А. Лук, М. Поташник, В. Рибалка, С. Сисоєва, Т. Суцєнко, Н. Тализіна та ін.).

Актуальність порушеної проблеми, об'єктивна потреба у постійному розвитку та оновленні шляхів формування творчої особистості учня в сучасній школі зумовили вибір теми нашої наукової розвідки.

Ефективне формування творчої особистості підлітка в навчально-виховному процесі передбачає створення оптимальних педагогічних умов, найважливіші з яких: спеціальна підготовка вчителів та вихователів; реалізація особистісно-орієнтованого підходу; забезпечення поглибленої індивідуалізації навчально-виховного процесу; духовна взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу, стимулювання проблемно-пошукової діяльності; педагогічне керівництво процесом саморозвитку творчої особистості [2, с. 8].

Кожен етап розвитку творчої особистості підлітка, поряд із загальними закономірностями, характеризується специфічними особливостями, властивими тільки тій чи іншій конкретній дитині. Наше дослідження в цілому підтвердило припущення щодо вирішального значення педагогічного керівництва процесом індивідуального розвитку творчих можливостей підлітків, важливості ґрунтовної теоретичної підготовки вчителя до методичного забезпечення цього процесу, спланованої ним координації індивідуальних і колективних творчих пошуків; прийняття таких рішень, які реально і постійно забезпечують

пробудження більш сильних і привабливих творчих захоплень, спрямовують їх на соціально значущі цілі.

Найвагомішою педагогічною умовою формування творчої особистості підлітка виявилась поглиблена індивідуалізація навчально-виховного процесу, звернення до життєвого та почуттєвого досвіду підлітків, установлення зв'язків та залежностей між життєвими явищами соціуму.

Зазначимо, що ефективність навчального процесу багато в чому залежить від уміння вчителя правильно організувати урок і грамотно вибрати ту чи іншу форму проведення заняття. Передумовою успішної мовної активності учнів є нетрадиційні форми проведення уроків української мови та літератури. Особливість нестандартних уроків полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке б викликало зацікавлення в учнів, сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню. Для нестандартних уроків характерною є інформаційно-пізнавальна система навчання – оволодіння готовими знаннями, пошук нових даних, розкриття внутрішньої сутності явищ через диспут, змагання. На цьому уроці вчитель може організувати діяльність класу так, щоб учні в міру можливості працювали самостійно, а він керував цією діяльністю, забезпечуючи її необхідними матеріалами [2, с. 7]

Порівняно із звичайним, нормативним заняттям нестандартний урок максимально стимулює пізнавальну активність та ініціативу школярів. Навчання на ньому спрямоване на підвищення якості їхніх знань, формування працьовитості, цілеспрямованості, потрібних у житті навичок і вмінь. Крім цього такі уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. Насамперед тому, що навчальний процес тут має багато спільного з ігровою діяльністю дітей. Майже всі прийоми, способи дії нестандартних уроків відзначаються ігровим спрямуванням. Недивно, що в

методичній літературі їх часто визначають як “урок-гра”, “урок-змагання” тощо.

Нестандартний урок стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність, ініціативу школярів, сприяє їх розвитку, підвищенню якості знань, формуванню працьовитості, потрібних у житті навичок та вмінь.

На основі аналізу наукової літератури можна визначити дві основні групи таких уроків: 1) “пульсуючі”, тобто форми навчання, які відомі в педагогіці давно, але в силу соціальних та інших умов, потреб частота їх застосування в практиці різна; 2) “нестандартні уроки”, які відзначаються оригінальністю їх організації та проведення. Вони виникли порівняно недавно під впливом засобів масової інформації [1, с. 56].

Отже, з метою удосконалення навчального процесу бажано використовувати нетрадиційні форми навчання, або їх елементи. Застосування нетрадиційних форм навчання сприяє формуванню пізнавальних інтересів школярів.

Нетрадиційні форми проведення уроків дають можливість не тільки підняти інтерес учнів до навчальної дисципліни, але й розвивати їхню творчу самостійність, навчати роботі з різними джерелами знань. Такі форми проведення занять “ламають” традиційність уроку, поживляють думку. У них незвичайні задум, організація, методика проведення. Тому багато педагогів вбачають у них прогрес педагогічної думки, правильний крок у напрямку демократизації школи. Однак необхідно відзначити, що занадто часте використання подібних форм організації навчального процесу недоцільне, оскільки нетрадиційне може швидко стати традиційним, що в кінцевому результаті приведе до падіння в учнів інтересу до навчальної дисципліни.

Отже, дані дослідження дозволяють нам стверджувати, що нестандартні уроки можуть й повинні використовуватися як засіб формування навичок, розвитку певних мовленнєвих умінь, навчання

вміння спілкування, розвитку відповідних здібностей та психічних функцій, пізнання, запам'ятовування. Їхня цінність полягає ще й у тому, що учень із слабкими знаннями може стати першим під час проведення нестандартного уроку, тому що винахідливість та кмітливість іноді є важливішими від безпосередніх знань. А відчуття зацікавленості і посиленості допомагають подолати будь-які труднощі

Література

1. Гаврик М. Творчість на кожному уроці / М. Гаврик // Відкритий урок. 2010. № 4. С. 54-58.
2. Денисюк Л. Творчого учня може виховати тільки творчий учитель / Л. Денисюк // Директор школи. 2003. № 46. С. 7-8.